

Концептуальні підходи щодо побудови та функціонування логістичних систем в контексті логістичного менеджменту підприємств

О.С. Пилипенко*

Донбаський державний педагогічний університет, м. Слов'янськ, Україна

*Corresponding author: o.s.pilipenko@mail.ru

Paper received 30.04.15; Revised 03.06.15; Accepted for publication 09.06.15.

Анотація. У статті висвітлено концептуальні підходи щодо застосування сучасних логістичних технологій в процесі побудови ефективних логістичних систем підприємства, удосконалення механізму управління потоковими процесами. Автором обґрунтовано необхідність використання системного підходу щодо забезпечення інтеграції та чіткості взаємодії всіх елементів логістичної системи.

Ключові слова: логістика, логістична концепція, логістичні системи, логістичний менеджмент, інтеграція, ресурсо-провідна система, товарно-матеріальний потік

Вступ. У процесі адаптації національної економіки України до глобальних змін у контексті подальшої Європейської інтеграції, логістика, як науковий напрям управлінської науки, стрімко і впевнено входить як у господарський механізм підприємств і організацій, так і в наукову сферу.

Особливості логістичного підходу в управлінні ресурсами реалізуються через зміну пріоритетів господарської діяльності. Головну роль при цьому відіграє не продукт, а процес у формі потоку. Управління потоковими процесами, їх перетворення й інтеграція є формою управління, яка перевершує традиційні як за рівнем творчого потенціалу, так і за ефективністю кінцевих результатів.

Останніми роками зростаючого значення набуває концепція логістики наряду з концепцією маркетингу як засіб забезпечення стійких економічних позицій вітчизняних підприємств та досягнення успіху в загостреній конкурентній боротьбі на ринку. Аналіз розвитку логістики у розвинутих країнах і створення різноманітних форм логістичних інтеграцій дозволяють не тільки визнати високу ефективність застосування цієї економічної концепції у практиці господарювання, а й достатньо значне непророблене поле для науково-теоретичних осмислень.

Актуальність теми дослідження зумовлена потенційними можливостями підвищення ефективності функціонування ресурсопровідних систем, які відкриваються із використанням логістичних знань. Логістика є прикладом системного підходу до вирішення проблем бізнесу. Завдання логістики полягає в узгодженні фізичної дистрибуції й управлінні матеріалами для заощадження грошей і вдосконалення обслуговування. Отже, лідерство на сьогоднішній день має той, хто компетентний у сфері логістики та володіє її методами.

Короткий огляд публікацій з теми дослідження. Значний вклад у дослідження проблем логістичного менеджменту на підприємстві внесли такі відомі зарубіжні вчені, як Е. Вогель, Е. Ворнер, Р. Ербе, Д. Кісінг, П. Кругман, С. Ліндер, Д. Лейк, Д. Лодж, Р. Нельсон, Б. Олін, М. Портер, М. Познер, Д. Репкін, Дж. Стренд, Д. Сакс, Дж. Харт, Е. Хекшер. Останнім часом ці проблеми розробляються також вченими з пострадянських країн, зокрема російськими та українськими: О.О. Бакаєвим, Р.В. Волошиным, А.М. Гаджинським, Т.Г. Дудар, С.П. Гриненко, Л.М. Гурч, В.М. Кислим, Л.Л. Іваніцькою, А.Г. Кальченко, В.В. Кривещенко, Є.В. Криківським, О.П. Кутахом, Л.А. Пономаренко та іншими.

В останні роки серед західних фахівців у сфері логістики домінує точка зору про те, що в сучасних умовах виробництва удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням з орієнтацією тільки на мінімізацію витрат вже не відповідає нагальним потребам. На їхню думку, управління стає оптимальним лише тоді, коли воно базується на логістичній концепції, що тісно пов'язана з активною ринковою стратегією [4].

Використання міжнародних термінів “логістика” та “менеджмент” свідчать про те, що йдеться про виробничу та посередницьку діяльність у ринковому середовищі. Об'єктом вивчення логістичного менеджменту управління матеріальними і пов'язаними із ними інформаційними та фінансовими потоковими процесами. Широке використання логістики на практиці господарської діяльності пояснюється необхідністю скорочення тимчасових інтервалів між набуванням сировини й постачанням товарів кінцевому споживачеві. Логістика дозволяє мінімізувати товарні запаси, а в низці випадків взагалі відмовитись від їх використання, дозволяє скоротити час доставки товарів, прискорює процес отримання інформації, підвищує рівень сервісу [1,3].

Логістичний менеджмент включає в себе управління транспортом, складським господарством, запасами товарів, кадрами, інформаційними системами, комерційною діяльністю та іншими галузями. Принципова новизна логістичного підходу – органічний взаємозв'язок, інтеграція вищевикладених галузей у цілісну ресурсопровідну систему.

Метою статті є висвітлення концептуальних підходів щодо побудови та функціонування логістичних систем в контексті логістичного менеджменту підприємств.

Матеріали і методи. Велике значення для ефективного бізнесу мають окремі властивості логістики, зокрема: інтеграційна спрямованість (як вертикальна, так і горизонтальна), спрямованість на скорочення собівартості продукції, підвищення оборотності капіталу, оптимізацію процесів постачання, виробництва та розподілу тощо.

Необхідність залучення логістичних технологій викликана наступним.

1. Зростання вартості транспортних послуг і розуміння необхідності більш жорсткого контролю цих витрат. Транспорт перестав бути стабільним фактором підприємницької діяльності.
2. Вичерпання прямих резервів у підвищенні ефективності виробництва, коли переважна частина прибутку формувалась безпосередньо у сфері виробництва.

3. Зміна підходів до формування матеріальних запасів – різке переведення запасів продукції з роздрібною торгівлі до сфери виробництва й оптової торгівлі.
4. Посилення ролі маркетингу у формуванні асортиментної політики. Це призвело до значного збільшення видів товарів і, відповідно, до збільшення запасів – ускладнення роботи із планування запасів і їхньому управлінню.
5. Науково-технічний прорив у сфері комп'ютерних технологій визначив можливість залучення принципово нових логістичних технологій, які базуються на застосуванні великої кількості інформації.
6. Підвищена увага суспільства до проблем забруднення навколишнього середовища й пов'язаних з цим питань утилізації та повторного використання відходів виробництва.
7. Розвиток нових форм організації оптової і роздрібною торгівлі як товарами промислового призначення, так і масового попиту з формуванням нетрадиційних каналів розподілу [7].

Вивчення коливань попиту, виробництво відповідно до стандартів якості обслуговування споживачів – це те, що вирізняє сучасний логістичний підхід до управління процесами й переносить маркетингову концепцію виробництва з царини теорії в сферу практичного менеджменту фірми.

Слід акцентувати, що жодне підприємство не може бути рентабельним, поки не контролює своїх логістичних витрат, тому ціна продукту має покривати всі види витрат, пов'язаних з виробництвом. Коли є значні витрати у сфері логістики, їй треба перекласти їх на споживачів, тобто зробити ціни вищими, ніж у конкурентів, або знизити якість ризикуючи втратити довіри покупців. Витрати на транспортування – це найважливіший чинник під час визначення ціни продажу товару.

Процес створення організаційних структур логістичного управління матеріальними потоками визначається умовами чинного правового регулювання. Природа правового поля (структура, якість, стабільність тощо) впливає на ступінь централізації системи управління, ієрархію логістичного управління, удосконалення всіх форм менеджменту тощо. Вона також допомагає виявити та ліквідувати невідповідність деяких управлінських структур чинному законодавству [6].

Наявність багатьох сфер і галузей логістики дозволяє розглядати процес руху матеріальних та пов'язаних з ними інших потоків з позицій системного підходу. Зручність даного підходу полягає в тому, що при його використанні виникає можливість розгляду техніко-технологічної, організаційно-економічної, соціально-психологічної та інших складових процесу матеріалота товароруку в сукупності із можливістю врахування впливу одного елемента на інші.

Будь-яка логістична система складається із окремих елементів-ланок, між якими встановлені певні функціональні зв'язки. Вибір типу логістичної системи залежить від комплексу виконуваних функцій та ряду критеріїв, які їх характеризують: ступінь надійності поставок; мінімальна тривалість транспортування; мінімальні транспортні витрати, гнучкість системи; забезпечення зберігання вантажів; швидкість обробки замовлень; мінімальні витрати на пакування вантажів; низькі витрати на страхування [2].

Результати та їх обговорення. Сучасний розвиток логістичних систем характеризується певними тенденціями в напрямку підвищення рівня логістичної агрегації. Такими можна вважати тенденції щодо працездатності (потенціалу), дислокації (розміщення) і часових структур економічних систем, що безпосередньо стосуються трансформації логістичних процесів і потреб.

Удосконалення структур управління товарно-матеріальними потоками можливе через створення різноманітних координуючих механізмів. У разі управління матеріалами це передусім удосконалення системи планування, розподілу й контролю коштів, укладених у матеріальні ресурси, використання різних економічних механізмів або призначення спеціальних керівників-координаторів, що дає змогу забезпечити збалансоване функціонування апарату управління [3].

Управлінський механізм пов'язаний з упровадженням спеціально розроблених управлінських процедур, основою яких є планування виробництва, збуту, зберігання й транспортування як єдиного матеріального потоку. Поняття “логістична система” може застосовуватися щодо органів управління. З одного боку, це певна кількість структурних елементів, що функціонують для досягнення єдиної мети, а з іншого, – план досягнення суб'єктом управління.

На наш погляд, логістичну систему можна визначити як процес управління матеріальними потоками та готовою продукцією, а також супутніми їм потоками в сфері макрологістики та мікрологістики, яка сприяє підвищенню організованості всіх економічних процесів для досягнення щонайбільшої ефективності.

Більшість реально функціонуючих на практиці логістичних систем, яким притаманні основні риси складних систем, дають змогу використовувати під час аналізу та синтезу їх системний підхід:

1. Складність. Для логістичних систем характерні велика кількість елементів, складний характер взаємодії між окремими елементами та функціями, що виконує система, наявність організованого управління, вплив на систему безлічі схоластичних чинників зовнішнього середовища.
2. Ієрархічність, тобто підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого з погляду функціонального логістичного управління.
3. Емерджентність (цілісність) – здатність системи виконувати задану цільову функцію, що реалізується тільки логістичною системою загалом, а не окремими її ланками або підсистемами.
4. Структурність – наявність визначеної організаційної структури логістичної системи, яка складається з взаємопов'язаних об'єктів і суб'єктів управління, що реалізують задану мету.
5. Єдність із зовнішнім середовищем [5].

Світова практика створення логістичних систем управління показала, що логістичні принципи управління виробництвом і роботою інших організацій в сучасних умовах можна розглядати як найважливіші магістральні напрями нормалізації розвитку з метою посилення режиму економії трудових, матеріальних, грошових та енергетичних ресурсів, підвищення ефективності управління на різних рівнях, забезпечення потрібної кількості споживчих благ.

Висновки. Логістика розглядається як інтегральний інструмент менеджменту, що сприяє досягненню стратегічних, тактичних і оперативних цілей організації виробничо-господарської діяльності підприємства за рахунок:

- ефективного з погляду зниження загальних витрат і задоволення вимог кінцевих споживачів до якості продуктів і послуг;
- управління матеріальними й сервісними потоками а також супутніми їм потоками інформації й фінансів.

Утворення логістичних систем має на меті оптимізацію товароруку, тому для досягнення максимального ефекту побудова таких систем повинна відповідати наступним принципам:

1. Координація всіх процесів та елементів товароруку починаючи від закупівлі сировини і закінчуючи продажем товарів кінцевому споживачу.
2. Впровадження систем інтеграційного управління і контроль за рухом та використанням всіх товарів і ресурсів.
3. Орієнтація управління на інтегрований наскрізний потік (без поділу на постачання, виробництво, збут).
4. Висока здатність до адаптації та переорієнтації.
5. Чітка координація діяльності всіх функціональних елементів логістичної системи.
6. Побудова ефективної та безперервної інформаційної системи обміну інформацією на основі новітніх досягнень науки і техніки, а також із широким використанням елементів зворотного зв'язку.

Логістичні системи функціонують в умовах невизначеності, турбулентності зовнішнього середовища для кон'юнктури ринку. За цих обставин неодмінною якістю логістичної системи є її здатність до адаптації. Висока надійність та забезпечення стійкості – один з фундаментальних принципів її функціонування.

Таким чином, основу побудови та функціонування логістичної системи становлять вагомні концептуальні фактори: реалізація системного підходу, що має свій вияв насамперед в інтеграції та чіткості взаємодії всіх елементів логістичної системи. Цей фактор знаходить своє відображення у розробці і впровадженні єдиного технологічного процесу виробничо-транспортної системи, у переході від окремих видів устаткування до створення виробничо-складських та виробничо-транспортних систем. В сучасних умовах високого рівня автоматизації логістиці притаманна індивідуалізація вимог до технологічного і підйомно-транспортного устаткування та промислової продукції, тобто відмова від універсальності на користь більш повної відповідності устаткування конкретним умовам.

При створенні логістичної системи та проектуванні її окремих елементів слід передбачити вимоги гуманізації технологічних процесів щодо створення сучасних умов праці та уникнення несприятливого впливу на довкілля. Однією з обов'язкових умов тут є врахування сукупних витрат протягом усього логістичного ланцюжка з орієнтацією на ринок, розвиток послуг на сучасному рівні, забезпечення гнучкості, надійності та високої якості.

ЛІТЕРАТУРА

- [1] Кальченко А.Г., Кривещенко В.В. Логістика: Навч. посіб. – 2-ге вид. – Київ: КНЕУ, 2008. – 472 с.
- [2] Кислий В.М., Біловодська О.А., Олефіренко О.М., Смолянник О.М. Логістика: Теорія та практика: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2010. – 360 с.
- [3] Крикавський Є.В. Логістика підприємства. Навч. посіб. – Львів: ДУ «Львівська політехніка», 2004. – 448 с.
- [4] Карп І.М. Використання логістичних систем в управлінні підприємством: Спец. 08.06.01 – економіка, організація і управління підприємствами. – Тернопіль, 2006. – 190 с.
- [5] Сивак Р.Б. Управління ланцюгами створення цінності продукту: логістичний підхід / Спец. 08.00.04- Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Тернопіль, 2008. – 187 с.
- [6] Смирчинський В.В. Управління матеріальними ресурсами: навчальний посібник. – К.: ІСДО, 1996.
- [7] Тридід О.М., Таньков К.М., Леонова Ю.О. Логістика: Навч. посіб. – Київ: Професіонал, 2008.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Kal'chenko, A.H., Kryvshchenko, V.V. Logistics: Training guidances. – 2nd ed. – Kyiv: KNEU, 2008. – 472 p.
- [2] Kyslyy, V.M., Bilovods'ka, O.A., Olefirenko, O.M., Smolyanyuk, O.M. Logistics: Theory and Practice: teach. guidances. – K.: TSUL, 2010. – 360 p.
- [3] Krykav's'kyy, Ye.V. Logistics of company. Teach. guidances. – L'viv: DU «Lviv Polytechnic», 2004. – 448 p.
- [4] Karp, I.M. Using of logistics systems in enterprise management: Spec. 08.06.01 – Economy, organization and management of enterprises. – Ternopil', 2006. – 190 p.
- [5] Syvak, R.B. Office of product value chain: logistic approach / Spec. 08.00.04- Economy and management of enterprises (by branch of economic activity). – Ternopil', 2008. – 187 p.
- [6] Smyrychyn's'kyy, V.V. Material source management: training manual. – K.: ISDO, 1996.
- [7] Trydid, O.M., Tan'kov, K.M., Leonova, Yu.O. Logistics: Training. guidances. – Kyiv: Professional, 2008.

Conceptual Approaches to the Construction and Operation of Logistics Systems in the Context of Logistics Management of Enterprises

O.S. Pylypenko

Abstract. In the article the conceptual approaches to the use of the modern logistics technologies in the process of creating effective enterprise logistics systems, the improvement of the management mechanism of the flow processes. The author substantiates the need for the systematic approach to ensure the integration and exactness of the interaction of all the elements of the logistics system.

Keywords: *logistics, logistics concept, logistics system, logistics management, integration, resource operating system, inventory-material flow*